



# IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

**№5 (3)**



**2026**

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>



## IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

### Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, may.  
3-qism*

### Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

### Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

### Tahrir hay'ati:

**Salimov Oqil Umrzoqov** vch, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi  
**Abduraxmanov Kalandar Xodjayev** vch, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi  
**Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich**, texnika fanlari doktori (DSc), professor  
**Rae Kvon Chung**, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati  
**Osman Mesten**, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari  
**Axmedov Durbek Kudratillayev** vch, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Axmedov Sayfullo Normatovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Kalonov Muxiddin Baxritdinovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Siddiqova Sadoqat G'afforovna**, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**Xudoyqulov Sadirdin Karimovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Maxmudov Nosir**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Yuldashev Mutallib Ibragimovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Samadov Asqarjon Nishonovich**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor  
**Slizovskiy Dimitriy Yegorovich**, texnika fanlari doktori (DSc), professor  
**Mustafakulov Sherzod Igamberdiyev** vch, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Axmedov Ikrom Akramovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Eshtayev Alisher Abdug'aniyev** vch, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Xajiyev Baxtiyor Dushaboyev** vch, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Hakimov Nazar Hakimovich**, falsafa fanlari doktori (DSc), professor  
**Musayeva Shoirazimovna**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor  
**Ali Konak (Ali Ko'nak)**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)  
**Cham Tat Huei**, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)  
**Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixojaga o'g'li**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.  
**Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li**, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i  
**Utayev Uktam Choriyev** vch, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari  
**Ochilov Farkhod**, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i  
**Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent  
**Axmedov Javohir Jamolovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li**, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi  
**Bobobekov Ergash Abdumalikovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.  
**Djudi Smetana**, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)  
**Krissi Lyuis**, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)  
**Glazova Marina Viktorovna**, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)  
**Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
**Sevil Piriyeva Karaman**, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)  
**Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li**, TDIU ITI departamenti rahbari  
**Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li**, TDIU katta o'qituvchisi  
**Golisheva Yelena Vyacheslavovna**, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.  
**Abdukarimova Dinara Rustamxonovna**, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.  
**Ikramov Murod Akramovich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Nazarova Ra'no Rustamovna**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor



## IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

### Editorial board:

**Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan  
**Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan  
**Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich**, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor  
**Rae Kwon Chung**, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate  
**Osman Mesten**, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society  
**Akhmedov Durbek Kudratillayevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Akhmedov Sayfullo Normatovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Siddikova Sadokat Gafforovna**, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences  
**Khudoykulov Sadirdin Karimovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Makhmudov Nosir**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Yuldashev Mutallib Ibragimovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Samadov Askarjon Nishonovich**, Candidate of Economic Sciences, Professor  
**Slizovskiy Dmitriy Yegorovich**, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor  
**Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Akhmedov Ikrom Akramovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Eshtayev Alisher Abduganiyevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Khakimov Nazar Khakimovich**, Doctor of Philosophy (DSc), Professor  
**Musayeva Shoira Azimovna**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor  
**Ali Konak**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)  
**Cham Tat Huei**, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)  
**Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor  
**Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli**, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.  
**Utayev Uktam Choriyevich**, Deputy Prosecutor of Anijan Region  
**Ochilov Farkhod**, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.  
**Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor  
**Akhmedov Javokhir Jamolovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences  
**Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli**, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer  
**Bobobekov Ergash Abdumalikovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor  
**Judi Smetana**, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)  
**Chrissy Lewis**, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)  
**Glazova Marina Victorovna**, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)  
**Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor  
**Sevil Piriyeva Karaman**, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)  
**Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli**, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE  
**Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli**, Senior lecturer at TSUI  
**Golisheva Yelena Vyacheslavovna**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.  
**Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Ikramov Murod Akramovich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Nazarova Ra'no Rustamovna**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

### Ekspertlar kengashi:

**Berkinov Bazarbay**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Po'latov Baxtiyor Alimovich**, texnika fanlari doktori (DSc), professor  
**Aliyev Bekdavlat Aliyevich**, falsafa fanlari doktori (DSc), professor  
**Isakov Janabay Yakubbayevich**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor  
**Rustamov Ilhomiddin**, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent  
**Hakimov Ziyodulla Ahmadovich**, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent  
**Kamilova Iroda Xusniddinovna**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**G'afurov Doniyor Orifovich**, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)  
**Fayziyev Oybek Raximovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
**Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich**, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent  
**Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi**, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent  
**Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna**, katta o'qituvchi  
**Babayeva Zuhra Yuldashevna**, mustaqil tadqiqotchi  
**Komilova Nilufar Karshiboyevna**, Geografiya fanlari doktori, professori  
**Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent  
**Zebo Kuldasheva**, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

### Board of Experts:

**Berkinov Bazarbay**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Pulatov Bakhtiyor Alimovich**, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor  
**Aliyev Bekdavlat Aliyevich**, Doctor of Philosophy (DSc), Professor  
**Isakov Janabay Yakubbayevich**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor  
**Rustamov Ilhomiddin**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor  
**Khakimov Ziyodulla Akhmadovich**, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor  
**Kamilova Iroda Xusniddinovna**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics  
**Gafurov Doniyor Orifovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy  
**Fayziyev Oybek Rakhimovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor  
**Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich**, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor  
**Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna**, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor  
**Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna**, Senior Lecturer  
**Babayeva Zuhra Yuldashevna**, Independent Researcher  
**Komilova Nilufar Karshiboyevna**, Doctor of Geographical Sciences, Professor  
**Umirzokov Jasur Artiqboy ugli**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor  
**Zebo Kuldasheva**, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

**Muassis:** "Ma'rifat-print-media" MChJ

**Hamkorlarimiz:** Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

### Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.



# MUNDARIJA

EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHGA QARATILGAN HAYOTIY TASHABBUSLAR.....	12
<b>Muxiddin Kalonov</b>	
O'ZBEKISTONDA NAQDSIZ TO'LOVLAR ULUSHINING OSHISHI VA PUL MASSASI NAZORATI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI.....	28
<b>Pardayev G'ayrat Jabbor o'g'li</b>	
BUXGALTERIYA HISOBINING PAYDO BO'LISHI VA RIVOJLANISHI HISOB SIYOSATINING SHAKLLANISHIDA ASOS SIFATIDA.....	34
<b>Abduvaxidov Farxod Tuychiyevich</b>	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TASHKILOTLARIDA ICHKI SIFAT NAZORATI STANDARTLARINI RISKKA YO'NALTIRILGAN YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	41
<b>Bobonarova Kamola</b>	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION-INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	47
<b>Azizova Habiba Arslonovna</b>	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIGA RAQAMLI DAVLAT XIZMATLARINI KO'RSATISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI.....	56
<b>Yusupova Dilbar Mirabidovna</b>	
KARBOHOVYIE KREDITVYI V AGRAPHOМ SEKTOPE KAK INSTRUMENT RAZVITIYA ZELENOY EKONOMIKI UZBEKISTANA.....	61
<b>Abdullaeva Zaynab Ruslanovna</b>	
BUXORO ZINDONI VA BOLO HOVUZ ANSAMBLI MISOLIDA TARIXIY OBIDALARNING BARQAROR TURISTIK SIG'IMI TAHLILI.....	66
<b>Shodiyeva Moxichehra Shokir qizi, Qilichov Muhridin Husniddin o'g'li</b>	
SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI.....	73
<b>Ravshanjon Azimovich</b>	
O'ZBEKISTONDA UMUMIY O'RTA TA'LIM TIZIMI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA BUXORO VILOYATI TAHLILI.....	80
<b>Davidxodjayev Oybek Obidovich</b>	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION KREDITLASHLASHNING AMALDAGI HOLATI VA ISTIQBOLLARI.....	85
<b>Abdurashidova Mohidil Qodir qizi, Karimova A.</b>	
IQTISODIYOTNI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA DXSH ASOSIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNI BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI.....	91
<b>Toxirov Jaxongir Maxmudjon o'g'li</b>	
SURXONDARYO VILOYATIDA UY-JOY QURILISHI VA IPOTEKA KREDITLASHNING O'ZARO BOG'LIQLIGI.....	96
<b>Turopova Nigora Xolmurod qizi, Safarova Dilrabo Baxriddin qizi</b>	
ESG INTEGRATION AND GREEN FINANCIAL ANALYSIS: A NEW METHODOLOGICAL APPROACH TO CORPORATE FINANCIAL SUSTAINABILITY.....	100
<b>Erkin Temirovich Shodiev</b>	
THE CURRENT STATE OF DIGITALIZATION OF TOURISM IN UZBEKISTAN AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT.....	105
<b>Bekmurodov Bakhtiyor Farkhodovich</b>	
TA'LIM MUASSASALARINI MOLIYALASHTIRISHDA OPTIMALLASHTIRISH ZARURATI VA YO'NALISHLARI.....	113
<b>Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li</b>	



АХОЛИ ИСТЕ’МОЛ МАДАНИЯТИ ВА МИЛЛИЙ IQTISODIY O’SISHGA TA’SIRI .....	118
<b>Rustamov Sheroz Oblokulovich</b>	
ISHLAB CHIQRISH OMILLARINING IQTISODIY O’SISHGA TA’SIRI: KOBБ–DOUGLAS MODELИ ASOSIDA EKONOMETRIK TAHLIL .....	123
<b>Maxmudov Sobir Xudoyberdiyevich</b>	
BARQAROR SHAHARSOZLIK RIVOJLANISHIGA ERISHISHDA QATTIQ CHIQINDILARNI KOMPLEKS BOSHQARISH .....	129
<b>Firas Halawani, Feruza Insavaliyeva</b>	
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РЕАЛИЗАЦИИ НА НАЦИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ КЛЮЧЕВЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ СОГЛАШЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ТРАНСГРАНИЧНЫМ ЗАГРЯЗНЕНИЕМ, В УЗБЕКИСТАНЕ И СОСЕДНИХ СТРАНАХ.....	139
<b>Шафикова Луиза, Ойбек Камилов</b>	
ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА УЗБЕКИСТАНА: ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО УРОВНЯ И ПОТЕНЦИАЛА РОСТА .....	150
<b>Омонтурдиева Диёра</b>	
YER VA SUV RESURSLARINI INTEGRATSIYALASHGAN BOSHQARISHDA DRONLARDAN FOYDALANISH.....	155
<b>Matkarimov Mansur</b>	
YASHIL INVESTITSIYALAR BOZORI MEХANIZMINING DASTAKLARI .....	161
<b>Ziyodullayeva Gulasal Akmal qizi</b>	
СТРАТЕГИЯ ПРИВЛЕЧЕНИЯ И УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА ПОСРЕДСТВОМ HR-БРЕНДИНГА: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ПРАКТИКА РЕАЛИЗАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН .....	167
<b>Дониерова Фотимабону Алишер кизи</b>	
KAMBAG’ALLIKNI MONETAR VA KO’P O’LCHOVLI VAHOLASH METODOLOGIYASI ASOSIDA IQTISODIY O’SISH STRATEGIYALARINI KONSEPTUAL TAKOMILLASHTIRISH .....	173
<b>Sotiboldiyev Asadbek Hasan o’g’li</b>	
QURILISH SANOATIDA RESURS TEJAMKOR ISHLAB CHIQRISH TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO’NALISHLARI.....	179
<b>Utbasarov Doniyorjon Baxtiyorovich</b>	
KICHIK BIZNESDA XIZMATLAR SOHASINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI.....	188
<b>Raximov Zafar Komilovich, Mamatazimov Jaloliddin Sherzod o’g’li</b>	
MANAGING DIGITAL TRANSFORMATION IN PRIMARY HEALTHCARE: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW .....	192
<b>Ashurova Sitora Xusnitdin qizi</b>	
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРАВОВЫЕ ПРОБЕЛЫ В УПРАВЛЕНИИ ТРАНСГРАНИЧНЫМ ЗАГРЯЗНЕНИЕМ ВОД В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ .....	197
<b>Тиллахуджаев Аббосхон, Дилфуза Шакирова, Мухамедалиева Сайёра, Ойбек Камилов</b>	
JAHON ME’MORIY MEROSIDAN TURIZMDA FOYDALANISH: DOLZARB MUAMMOLAR, ZAMONAVIY YECHIMLAR VA ISTIQBOLLI TAKLIFLAR.....	208
<b>Qilichov Muhridin Husniddin o’g’li</b>	
IMPROVING SALES PROMOTION STRATEGIES FOR UZBEK EXPORTERS IN DEVELOPING FOREIGN MARKETS.....	217
<b>Aziz Kurbanovich Abdullaev, Rustamova Madina Baxrom qizi</b>	
ENVIRONMENTAL DEGRADATION AND CARBON EMISSION: INTERCONNECTED LINKS WITH ECONOMIC GROWTH IN POST-SOVIET.....	222
<b>Rajabova Malika Nuriddin qizi</b>	
NATIЈAGA YO’NALTIRILGAN BUDJETLASHTIRISHGA OID ILMIY QARASHLAR VA YONDASHUVLAR .....	230
<b>Qosimova Gulyar Axmatovna</b>	



ТРАНСГРАНИЧНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН.....	236
<b>Наурызбаев Алиакбар Рустамович</b>	
ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ ЖИЗНИ И ИНДЕКСА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ .....	239
<b>Усманова Зумрад Исламовна</b>	
KIMYO SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH CHORALARI .....	242
<b>Muxammadiyeva Munira Zaynabuddinovna</b>	
QISHLOQ UY-JOY QURILISHIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARINING AHAMIYATI.....	248
<b>Xannarov Komiljon Karimovich</b>	
TIBBIYOT MUASSASALARI FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISH VA VAZIFALAR TAQSIMOTI TAMOYILLARI.....	253
<b>Saidov Suhrob Shodmonovich</b>	
HUDUDIY IQTISODIY INTEGRATSIYA RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBASI VA MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARI UCHUN AHAMIYATI.....	257
<b>Akbarova Kamola Akmaljonovna</b>	
MOLIYAVIY TAHLIL AXBOROT BAZASINING KORXONA RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIRI .....	263
<b>Karimov Eminjon Gopardjonovich</b>	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI .....	270
<b>Shermatov Axror Abdixakimovich</b>	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA ENERGIYA SAQLASH TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI .....	275
<b>Ergash Bobobekov</b>	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARIDA ISLOM MOLIYASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI .....	281
<b>Yo'ldoshev Jamshid Nu'monovich</b>	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINI SAMARALI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH .....	285
<b>Qurbonova Rahima Jamshedovna</b>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI ISH O'RINLARINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	290
<b>Ibroximova Nafosat Abdusattor qizi</b>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA QAYTA ISHLASHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	297
<b>Raximov Zikrullo Soyibjon o'g'li</b>	
RAQAMLI MUHITDA REKREATSION XIZMATLAR MARKETINGINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI .....	302
<b>Usmanova Zumrad Islamovna</b>	
WAYS TO IMPROVE THE QUALITY OF EDUCATIONAL SERVICES IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS .....	306
<b>Iskhakova Sarvar Ayubovna, Amriyeva Shahzoda Shukhratovna</b>	
BARQAROR TURIZMGA ERISHISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI.....	312
<b>Baxtiyorov Javlon Fazliddin o'g'li</b>	
MEVA MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY TIZIMI.....	316
<b>Yusufova Laylo G'ayrat qizi</b>	



AHOLISI ZICH JOYLASHGAN HUDUDLARDA QISHLOQ JOYLARINING BARQAROR RIVOJLANISHI: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR.....	325
<b>Yusufjonov Jahongir Ilxomjon o'g'li</b>	
СТРАТЕГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ В ФИЛОСОФИИ СТОИЦИЗМА И СОВРЕМЕННОЙ ТЕОРИИ СТРАТЕГИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ВЗГЛЯДОВ МАРКА АВРЕЛИЯ И КОНЦЕПЦИИ СТРАТЕГИРОВАНИЯ ВЛАДИМИРА Л. КВИНТА.....	329
<b>Норкулов Суннатбек Алишерович</b>	
O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM MUASSASALARINI MOLIYALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	335
<b>Kurbanov Baxodir Negmatullayevich</b>	
MAMLAKATIMIZDA INVESTITSIYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA QULAY BIZNES MUHITINING TA'SIRI.....	341
<b>Vahidova Gulhayyo Arzi qizi</b>	
O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI BANK KREDITLARI BILAN TA'MINLASHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	347
<b>Raxmanova Ilmira Rustamovna</b>	
SAVDO KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MA'LUMOTLAR TAHLILI VA MAQSADLI MARKETINGDAN FOYDALANISH YO'NALISHLARI.....	354
<b>Toxirov Javlon Raximovich</b>	
MAXSUS IQTISODIY ZONALARNI TARKIBIY QISMLARI BO'YICHA BAHOLASHNING MUHIM OMILLARI.....	361
<b>Arslonov U. U.</b>	
RESURLAR TA'MINOTI TIZIMINING TASHKILY-IQTISODIY XUSUSIYATLARI.....	367
<b>Arziqulova Oybarchin Eshquvat qizi</b>	
JAHON SAVDO TASHKILOTI TAMOYILLARI ASOSIDA SOLIQ SIYOSATINI MUVOFIQLASHTIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI.....	373
<b>Saitqulov Suxrob Shavkatovich</b>	
TIJORAT BANKLARIDA MIJOZLARNING KREDIT QOBILIYATINI BAHOLASH UCHUN SKORING MODELIDA SUN'YI INTELLEKTNI JORIY ETISHNING AHAMIYATI.....	380
<b>Komiljon Karimov</b>	
OLIY TA'LIM VA AMALIYOT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI ASOSIDA KADRLAR TAYYORLASH MENEJMENTINI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI.....	386
<b>Karimova Xurshida Raximovna</b>	
QO'RIQLASH DEPARTAMENTIDA SOLIQ YUKLAMASINING MOLIYAVIY BARQARORLIKKA TA'SIRI VA UNI ICHKI MOLIYAVIY NAZORAT HAMDA AUDIT NUQTAYI NAZARDAN TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	390
<b>Salimbayev Mirsohibjon Mirsodiq o'g'li</b>	
ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	396
<b>Ли Марина Рудольфовна</b>	
O'ZBEKISTONDA YER RESURLARINING AGRAR IQTISODIYOTGA TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	402
<b>Xoshimova Sevara Baxromovna</b>	
FARMATSEVIKA IMPORT KOMPANIYALARIDA REKLAMA SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH: "SHINING IMPEX" AJ MISOLIDA EMPIRIK TADQIQOT.....	410
<b>Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna, Nurullayev Ilyosbek Xojiabdulla o'g'li</b>	
HUDUDIY IQTISODIY O'SISHNI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	417
<b>Turayev Baxtiyor Ergashevich</b>	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA SANOATINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI VA SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	421
<b>Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi</b>	



QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA DAVLAT SUBSIDİYALARINING MOLIYAVIY NATIJALARGA TA'SIR KANALLARI VA ULARNI HISOBDA AKS ETTIRISH MASALALARI .....	427
<b>Davronbek Matyakubovich Matkarimov, Qadamov Mirzobek Ulug'bek o'g'li</b>	
O'ZGARUVCHILAR O'RTASIDAGI MUNOSABATLARNI REGRESSIYA MODELLARI ORQALI AMALIY TAHLILI .....	432
<b>Sakiyeva Ozoda Batirovna, Xushvaqtova Dilfuza Ramazon qizi</b>	
INSON KAPITALIGA YO'NALTIRILGAN INVESTITSİYALARNI MOLIYALASHTIRISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH .....	437
<b>Zayniddinov Aloviddin Zayniddin o'g'li</b>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KRIPTO-AKTIVLAR AYLANMASINI RIVOJLANTIRISH HAMDA BOZOR MUNOSABATLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI .....	444
<b>Khakimov Bekzod Ilhomjonovich</b>	
O'ZBEKISTONDA MADANIYAT VA SAN'AT TA'LIMI MUASSASALARINI DAVLAT TOMONIDAN MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	453
<b>Atabayeva Yulduz Baxtiyar qizi</b>	
ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ В УЗБЕКИСТАНЕ .....	457
<b>Ким Елена Радионовна</b>	
O'ZBEKISTONDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHNI BOSHQARUV SAMARADORLIGI: HOLAT, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	464
<b>Abdurasulova Zarina Sayfiddin qizi</b>	
STRATEGIC MARKETING CAPABILITIES AND ENTERPRISE COMPETITIVENESS IN DIGITAL PLATFORM ECOSYSTEMS: A CONCEPTUAL SMPC MODEL FOR EMERGING MARKETS .....	471
<b>Bakhtiyor Ruziev Eshmuminovich</b>	
ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ ЖИЗНИ И ИНДЕКСА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ .....	477
<b>Усманова Зумрад Исламовна</b>	
UGLEROD CHIQINDILARINI KAMAÝTIRISHDA YASHIL INVESTITSİYALAR AHAMIYATINING NAZARIY ASOSLARI.....	480
<b>Jumaniyozov Feruzbek Dilshod o'g'li, Niyozmetov Doniyor Rejabbayevich, Majidov Jamoladdin Komoliddinovich</b>	
MEHMONXONA XO'JALIGI SUBEKTLARIDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	485
<b>Gulomqodirova Ma'muraxon Saydumarxon qizi</b>	
QISHLOQ MANZILGOHLARINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING MOHIYATI VA NAZARIY JIHATLARI .....	492
<b>Xusanova Sevara Shavkat qizi</b>	
QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION-INVESTITSION BOSHQARUV METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	499
<b>Raxmatillo Mirolimovich Egamov</b>	
MOLIYAVIY HISOBOTNING KOMPILYATSIYASI BO'YICHA TOPSHIRIQLARNI BAJARISH TARTIBI.....	503
<b>A.Z.Avlokulov</b>	
ERKIN IQTISODIY ZONALARNING MOHIYATI, TASNIFLASH MEZONLARI VA SHAKLLARI .....	507
<b>Ibragimov Aziz Turayevich</b>	
IJTIMOY OMILLAR ASOSIDA BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING AFZALLIKLARI.....	514
<b>Isroilov Xurshidbek Rustambek o'g'li</b>	
AVTOTRANSPORT XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI KORXONALAR FAOLIYATI HAMDA ULARDA SAMARADORLIKNI BAHOLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	521
<b>Raximov Azamat Hamroqulovich</b>	



KO'P QAVATLI UY-JOY OBYEKTлари LOYIHASINI AMALGA OSHIRISHDA RAQAMLI PLATFORMALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	525
<b>Xikmatov Xakimxon Xamzaevich, Xalilov Nimatillo, Fattoyev Orzujon Xudoyqul o'g'li</b>	
TIJORAT BANKLARINING TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	530
<b>Djumaniyazova Shaxnoza G'afurdjanovna</b>	
MINTAQA SHAHARLARIDA SANOAT ISHLAB CHIQARISH DARAJASI TAHLILI.....	535
<b>Ne'matov Ne'matulla Erkinboyevich</b>	
СТРАТЕГИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ В ЭПОХУ ЦИФРОВИЗАЦИИ: КАК СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ ФОРМИРУЮТ ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ.....	539
<b>Убайдуллоева Сабрина Кодыровна</b>	
NAVOIY VILOYATIDA MEHNAT RESURSLARIDAN FOYDALANISH HOLATINING IQTISODIY TAHLILI.....	545
<b>O'roqov Mamurali Odil o'g'li</b>	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISH VOSITASI SIFATIDA.....	551
<b>Ramazonov Zafar Ulug'bekovich</b>	
O'ZBEKISTON VILOYATLARIDA TURISTIK XIZMATLAR EKSPORTINING BARQAROR DIVERSIFIKATSIYASI: HUDUDIY KONSENTRATSIYA VA BARQAROR RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI.....	555
<b>Sayfullayeva Madina Sirojiddinovna</b>	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI KREDITLASH MODELLARI VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI.....	565
<b>Nurmuxammedov Abdijabbar Yunusovich</b>	
JAHON IQTISODIYOTI GLOBALLASHUVINING HARAKATLANTIRUVCHI OMILLARI, BELGILARI VA SHAKLLARI.....	575
<b>Abdullayeva Zulfiya Izzatovna</b>	
DAVLAT MOLIYAVIY BOSHQARUVIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: SUN'IY INTELLEKT VA BLOKCHEYN TEXNOLOGIYALARINING QO'LLANILISHI.....	579
<b>Tilabov Nasrulla Tashmurotovich, Kustanbaeva Jansaya Marat qizi</b>	
JAHON AMALIYOTIDA YASHIL XIZMATLAR KONSEPSIYASINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI, YO'NALISHLARI VA LOKALLASHAYOTGAN INSTITUTSIONAL ASOSLARI.....	584
<b>Y.M. Xalikov</b>	
MILLIY IQTISODIYOTDA SAMARALI RAQOBAT.....	591
<b>Karimova Iroda Abdusattarovna</b>	
MEHMONXONALARDA SUV VA ENERGIYA RESURSLARINI BARQAROR BOSHQARISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY JIHATLARI.....	598
<b>Abbosova Sabina Hasan qizi</b>	



# MEHMONXONALARDA SUV VA ENERGIYA RESURSLARINI BARQAROR BOSHQARISHNING TASHKILY-IQTISODIY JIHATLARI

**Abbosova Sabina Hasan qizi**

Central Asian University of Environmental and Climate Change Studies

Ekologiya fakulteti, Barqaror turizm yo'nalishi, 1-kurs magistranti

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada mehmonxona xo'jaligida suv va energiya resurslaridan barqaror foydalanishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda resurs tejamkor boshqaruv mehmonxona xizmatlari tannarxini pasaytirish, ekologik mas'uliyatni kuchaytirish hamda raqobatbardoshlikni oshirishning muhim omili sifatida yoritilgan. Maqolada suv va energiya iste'molini rejalashtirish va monitoring qilish, xodimlar mas'uliyatini belgilash, iqtisodiy rag'batlantirish hamda texnologik modernizatsiya masalalari o'rganilgan. Tahlil natijalari asosida mehmonxonalar uchun barqaror resurs boshqaruvining tashkiliy-iqtisodiy modeli taklif etilgan. Tadqiqot xulosalarida suv va energiya sarfini optimallashtirish nafaqat ekologik, balki iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim manbai ekanligi asoslab berilgan.

**Kalit so'zlar:** mehmonxona xo'jaligi, suv resurslari, energiya samaradorligi, barqaror boshqaruv, iqtisodiy tejamkorlik, ekologik menejment, xizmatlar tannarxi.

**Abstract.** This article analyzes the organizational and economic foundations of the sustainable use of water and energy resources in the hospitality industry. The study highlights resource-efficient management as an important factor in reducing the cost of hotel services, strengthening environmental responsibility, and enhancing competitiveness. The article examines issues related to the planning and monitoring of water and energy consumption, the allocation of personnel responsibilities, economic incentives, and technological modernization. Based on the analysis, an organizational and economic model of sustainable resource management for hotels is proposed. The research findings demonstrate that optimizing water and energy consumption serves as a significant source of both environmental and economic efficiency.

**Key words:** hospitality industry, water resources, energy efficiency, sustainable management, economic efficiency, environmental management, service cost.

**Аннотация.** В данной статье анализируются организационно-экономические основы устойчивого использования водных и энергетических ресурсов в гостиничном хозяйстве. В исследовании ресурсосберегающее управление рассматривается как важный фактор снижения себестоимости гостиничных услуг, повышения экологической ответственности и укрепления конкурентоспособности. В статье изучаются вопросы планирования и мониторинга потребления воды и энергии, распределения ответственности персонала, экономического стимулирования и технологической модернизации. На основе результатов анализа предлагается организационно-экономическая модель устойчивого управления ресурсами для гостиничных предприятий. В выводах исследования обосновывается, что оптимизация потребления воды и энергии является источником не только экологической, но и экономической эффективности.

**Ключевые слова:** гостиничное хозяйство, водные ресурсы, энергоэффективность, устойчивое управление, экономическая эффективность, экологический менеджмент, себестоимость услуг.

## KIRISH

Jahon turizm industriyasining jadal rivojlanishi mehmonxona xo'jaligi oldiga xizmat sifati, iqtisodiy samaradorlik va ekologik mas'uliyatni uyg'un holda ta'minlash vazifasini qo'yimoqda. Mehmonxona nafaqat vaqtinchalik yashash maskani, balki turli resurslardan keng foydalaniladigan murakkab xo'jalik tizimi ham hisoblanadi. Unda yoritish, isitish, sovitish, kir yuvish, oshxona, sanitariya-gigiyena xizmatlari, basseynlar, liftlar, ventilyatsiya tizimlari va boshqa infratuzilmalar faoliyati doimiy ravishda suv hamda energiya resurslaridan foydalanishni talab qiladi. Shu sababli mehmonxonalarda resurslardan oqilona foydalanish masalasi faqat texnik choralar majmui bilan cheklanmay, balki boshqaruv, moliyaviy rejalashtirish, xodimlarni rag'batlantirish



va mijozlar madaniyatini rivojlantirishni qamrab oluvchi kompleks tashkiliy-iqtisodiy vazifa sifatida namoyon bo'ladi.

BMTning atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanish bo'yicha yondashuvlarida turizm sohasida mavjud rivojlanish tendensiyalari saqlanib qolgan taqdirda, 2050-yilgacha energiya iste'moli, suv sarfi va chiqindilar hajmi sezilarli darajada ortishi mumkinligi qayd etilgan. Xususan, UNEP ma'lumotlariga ko'ra, amaldagi rivojlanish sur'atlari davom etgan sharoitda 2050-yilgacha turizm sohasida energiya iste'moli 154 foizga, suv iste'moli 152 foizga va issiqxona gazlari emissiyasi 131 foizga oshishi mumkin. Ushbu prognozlar mehmonxona korxonalarida resurslarni samarali boshqarish masalasining strategik ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Mehmonxonalarda suv va energiya sarfi ko'pincha xizmatlar tannarxiga bevosita ta'sir etuvchi muhim xarajatlar tarkibiga kiradi. Elektr energiyasi, issiqlik energiyasi, tabiiy gaz, suv ta'minoti va oqova suv xizmatlari xarajatlarning ortib borishi korxonalar rentabelligiga ta'sir ko'rsatadi. Shu jihatdan barqaror boshqaruv ikki tomonlama ahamiyat kasb etadi: bir tomondan, tabiiy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi, ikkinchi tomondan esa xo'jalik xarajatlarni optimallashtirish imkonini yaratadi [1]. Ayniqsa, mavsumiy faoliyat yurituvchi mehmonxonalarda resurslar sarfini xona bandligi, mehmonlar soni va ko'rsatilayotgan xizmatlar hajmi bilan bog'liq holda hisoblash iqtisodiy nazoratning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari. Tadqiqotning maqsadi mehmonxonalarda suv va energiya resurslarini barqaror boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy jihatlarini ilmiy asosda tahlil qilish hamda resurs tejamkor boshqaruv modelini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot obyekti sifatida mehmonxona xo'jaligida suv va energiya resurslaridan foydalanish jarayoni tanlangan.

Tadqiqot predmeti esa ushbu resurslarni barqaror boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlaridan iborat.

## MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mehmonxona xo'jaligida suv va energiya resurslarini barqaror boshqarish masalalari so'nggi yillarda turizm iqtisodiyoti, ekologik menejment va korxonalar boshqaruvi yo'nalishlaridagi ilmiy tadqiqotlarning muhim obyektiga aylangan. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, resurslardan samarali foydalanish nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlash, balki mehmonxona korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Mehmonxona xo'jaligida marketing va boshqaruv masalalarini tadqiq etgan P. Kotler, J. Bowen, J. Makens va S. Baloglu mehmonxona korxonalarining uzoq muddatli muvaffaqiyati xizmat sifati bilan bir qatorda resurslardan oqilona foydalanishga ham bog'liqligini ta'kidlaydilar. Mualliflarning fikricha, energiya va suv resurslarini samarali boshqarish korxonaning xarajatlarni optimallashtirish hamda mijozlar qoniqishini oshirish imkonini beradi.

Barqaror mehmondo'stlik industriyasini tadqiq etgan P. Sloan, W. Legrand va J.S. Chen mehmonxonalarda ekologik boshqaruv tizimlarini joriy etishning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganganlar. Ular barqaror operatsion faoliyatni ta'minlash uchun energiya samaradorligi, suv resurslarini tejash va chiqindilarni boshqarish yagona tizim sifatida ko'rilishi lozimligini asoslaydilar.

P. Jones, D. Hillier va D. Comfort tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda mehmonxona biznesida korporativ barqarorlik konsepsiyasining rivojlanish tendensiyalari tahlil qilingan. Mualliflar ekologik mas'uliyatning kuchayishi mehmonxonalarning strategik boshqaruv tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini hamda resurslarni boshqarish masalasi raqobat ustunligini shakllantiruvchi omillardan biriga aylanganini qayd etadilar.

Resurs iste'molini amaliy jihatdan o'rgangan P. Bohdanowicz va I. Martinac mehmonxonalarda suv va energiya sarfini baholashning benchmarking usullarini ishlab chiqqanlar. Ularning tadqiqotlarida mehmonxonalarda resurs iste'molini xizmat birligiga nisbatan hisoblash samaradorlikni baholashning eng muhim mezonlaridan biri ekanligi ko'rsatib berilgan.

I. Mensah mehmonxonalarda ekologik menejment amaliyotlarini tahlil qilib, energiya va suv resurslarini boshqarishda tashkiliy omillarning ahamiyatini alohida ta'kidlaydi. Uning fikricha, texnik modernizatsiya bilan bir qatorda xodimlarning ekologik madaniyatini shakllantirish ham yuqori natijalarga erishishda muhim rol o'ynaydi.

Xalqaro tashkilotlar tomonidan tayyorlangan ilmiy-uslubiy manbalarda ham mazkur masalaga katta e'tibor qaratilgan. BMTning Atrof-muhit dasturi (UNEP) hamda Jahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) tomonidan ishlab chiqilgan "Making Tourism More Sustainable" qo'llanmasida turizm korxonalarida suv va energiya resurslaridan samarali foydalanish barqaror rivojlanishning asosiy shartlaridan biri sifatida baholanadi. Shuningdek, UNWTOning "Hotel Energy Solutions" loyihasi materiallarida energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish orqali mehmonxonalarning operatsion xarajatlarni sezilarli darajada kamaytirish mumkinligi asoslab berilgan.



Sustainable Hospitality Alliance tomonidan ishlab chiqilgan "Hotel Water Measurement Initiative" metodologiyasi mehmonxonalarda suv iste'molini baholashning zamonaviy usullaridan biri hisoblanadi. Ushbu metodologiya suv sarfini band qilingan xona-kun va xizmat hajmiga nisbatan hisoblash imkonini berib, resurslardan foydalanish samaradorligini xalqaro darajada taqqoslashga xizmat qiladi.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, mehmonxonalarda suv va energiya resurslarini barqaror boshqarish masalalari asosan ekologik menejment, energiya samaradorligi va korporativ barqarorlik nuqtayi nazaridan o'rganilgan. Biroq resurs tejamkorlikning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini mehmonxona boshqaruvining yagona tizimi sifatida kompleks baholash masalalari yetarli darajada tadqiq etilmagan. Mazkur tadqiqot aynan shu jihatlarni chuqurroq o'rganishga qaratilgani bilan ilmiy ahamiyat kasb etadi.

## TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada tizimli tahlil, iqtisodiy taqqoslash, induktiv umumlashtirish, tarkibiy-funksional yondashuv hamda modellashtirish usullaridan foydalanildi. Tizimli yondashuv mehmonxonani o'zaro bog'liq bo'lgan texnik, iqtisodiy, tashkiliy va inson omillaridan iborat yaxlit xo'jalik tizimi sifatida o'rganish imkonini beradi [3]. Iqtisodiy tahlil yordamida suv va energiya sarfining xizmatlar tannarxi, operatsion xarajatlar hamda rentabellik darajasiga ta'siri yoritildi. Tarkibiy-funksional yondashuv esa mehmonxonaning ma'muriyat, xo'jalik xizmati, texnik xizmat, kirxona, oshxona, xonalar fondi, moliya bo'limi va marketing xizmati kabi tarkibiy bo'linmalarining resurslarni boshqarishdagi o'rnini aniqlashga xizmat qildi.

Xalqaro amaliyotda mehmonxonalarda suv va energiya iste'molini aniq baholash uchun standartlashtirilgan ko'rsatkichlardan foydalaniladi. Jumladan, Sustainable Hospitality Alliance tomonidan ilgari surilgan Hotel Water Measurement Initiative mehmonxonalarda suv sarfini band qilingan xona-kun yoki yig'ilish maydoni-soatiga nisbatan hisoblashni tavsiya etadi. Ushbu yondashuv mehmonxonalarga suv iste'molini taqqoslash, maqsadli ko'rsatkichlarni belgilash hamda hisobotlarni shakllantirish imkonini beradi. Shu sababli maqolada resurslar sarfini umumiy hajmda emas, balki xizmat birligiga nisbatan baholash tamoyili asosiy metodik mezon sifatida qabul qilindi.

Mehmonxona xo'jaligida suv va energiya iste'moli bir necha asosiy guruhlariga bo'linadi. Birinchi guruhga xonalar fondi bilan bog'liq sarflar kiradi: yoritish, konditsionerlar, isitish tizimlari, dush, sanitariya uskunalari, maishiy texnika, elektr rozetkalari va xonalarni tozalash jarayonlari. Ikkinchi guruh umumiy foydalanish hududlari — vestibul, restoran, konferens-zallar, yo'laklar, liftlar, fitnes markazlari va basseynlar bilan bog'liq xarajatlarni qamrab oladi. Uchinchi guruh esa ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlari, ya'ni kir yuvish, oshxona faoliyati, texnik xizmat, bog' va landshaftlarni sug'orish, avtoturargohlar hamda yordamchi xo'jaliklardan iborat [4].

Tashkiliy jihatdan muhim masalalardan biri shundaki, mazkur bo'limlarning har biri resurslardan foydalanadi, biroq ko'plab hollarda xarajatlar umumlashtirilgan tarzda hisobga olinadi. Natijada ayrim xizmat yo'nalishlarida resurslardan foydalanish samaradorligini aniq baholash murakkablashadi. Masalan, mehmonxonada elektr energiyasi hisoblagichi faqat umumiy kirish qismida o'rnatilgan bo'lsa, restoran, kirxona yoki xonalar fondining alohida energiya sarfini tahlil qilish imkoniyatlari cheklanadi. Xuddi shuningdek, suv sarfi faqat umumiy ko'rsatkichlar asosida qayd etilganda, texnik xizmat ko'rsatishni takomillashtirish yoki foydalanish samaradorligini oshirish imkoniyatlarini o'z vaqtida aniqlash qiyinlashadi.

Shu sababli barqaror boshqaruvning birinchi tashkiliy sharti resurslar iste'molini segmentlar bo'yicha hisobga olish hisoblanadi. Har bir bo'limning suv va energiya sarfi aniqlanganda, mas'uliyat ham aniq taqsimlanadi. Masalan, oshxonada suv sarfi belgilangan me'yorlardan yuqori bo'lsa, bosh oshpaz va texnik xizmat mutaxassislari birgalikda sabablarni tahlil qiladi. Xonalar fondida energiya sarfi ortgan hollarda esa xona xizmati menejeri va texnik muhandis tegishli nazorat hamda optimallashtirish choralarini amalga oshiradi. Bunday yondashuvda resurslarni boshqarish faqat direktor yoki bosh muhandis vazifasi bo'lib qolmay, balki butun jamoaning umumiy mas'uliyatiga aylanadi [5].

Mehmonxona menejmentida resurslarni samarali boshqarishni joriy etishda ichki reglamentlar muhim ahamiyatga ega. Ularda konditsionerlarning harorat me'yorlari, bo'sh xonalarda elektr jihozlaridan foydalanish tartibi, choynab va sochiqlarni almashtirish davriyligi, suv tizimlaridagi nosozliklar haqida xabar berish mexanizmi, tungi yoritish rejimi hamda texnik profilaktika muddatlari aniq belgilanadi. Bunday reglamentlar xizmat sifatini saqlagan holda resurslardan yanada samarali foydalanish imkonini yaratadi.

Suv mehmonxona xizmatlarining ko'rinmas, biroq muhim ishlab chiqarish omillaridan biridir. Mehmonlar dushdan foydalanadi, xonalar tozalanadi, choynablar yuviladi, oshxonada taomlar tayyorlanadi, bog'lar sug'oriladi va basseynlar to'ldiriladi. Shu sababli suv sarfini faqat kommunal xarajat sifatida emas, balki xizmatlar tannarxini shakllantiruvchi muhim iqtisodiy resurs sifatida baholash zarur [6].

Suvdan samarali foydalanishning birinchi yo'nalishi texnologik modernizatsiya hisoblanadi. Bunga aeratorli kranlar, ikki rejimli hojatxona baklari, sensorli aralastirgichlar, suv bosimini me'yorlashtiruvchi qurilmalar,



tomchilatib sug'orish tizimlari hamda oqova suvdan texnik maqsadlarda qayta foydalanish texnologiyalari kiradi. Ikkinchi yo'nalish tashkiliy boshqaruv bilan bog'liq bo'lib, xodimlar uchun suvdan foydalanish bo'yicha yo'riqnomalarni ishlab chiqish, kir yuvish uskunalaridan to'liq yuklama asosida foydalanish hamda choyshablarni mehmon roziligi asosida almashtirish amaliyotini joriy etishni nazarda tutadi. Uchinchi yo'nalish iqtisodiy rag'batlantirishdir. Masalan, bo'limlar kesimida suv sarfi me'yorlari belgilanib, tejamkorlikka erishgan bo'limlar moddiy yoki nomoddiy rag'batlantirilishi mumkin [7].

Suv sarfini optimallashtirishning iqtisodiy samarasi bir necha yo'nalishda namoyon bo'ladi. Birinchidan, suv ta'minoti uchun to'lovlar qisqaradi. Ikkinchidan, oqova suvlarni chiqarish bilan bog'liq xarajatlar kamayadi. Uchinchidan, issiq suv iste'moli qisqarganda energiya xarajatlari ham pasayadi. To'rtinchidan, uskunalar yuklamasining maqbullashuvi ularning xizmat muddatini uzaytiradi. Demak, suv tejamkorligi energiya tejamkorligi bilan uzviy bog'liq bo'lgan yagona boshqaruv jarayonidir.

Mehmonxonalarda energiya sarfining asosiy qismi isitish, sovitish, ventilyatsiya, yoritish va issiq suv tayyorlash tizimlariga to'g'ri keladi. Ayniqsa, iqlim sharoiti keskin bo'lgan hududlarda qishki isitish va yozgi sovitish xarajatlari mehmonxona byudjetining sezilarli qismini tashkil etadi. Shu bois energiya samaradorligi masalasi mehmonxona rentabelligi bilan bevosita bog'liqdir [8].

Xalqaro Hotel Energy Solutions loyihasida kichik va o'rta mehmonxonalarda energiya samaradorligini oshirish, energiya resurslaridan oqilona foydalanish va operatsion xarajatlarni optimallashtirish maqsad qilib qo'yilgan. Ushbu yondashuv energiya tejamkorligini nafaqat ekologik mas'uliyat, balki mehmonxonaning raqobatbardoshligini oshiruvchi iqtisodiy vosita sifatida ham namoyon etadi.

Energiya resurslarini boshqarishda uch bosqich muhim hisoblanadi. Birinchi bosqich — audit. Unda mehmonxonada energiyaning qayerda, qancha va qanday maqsadlarda sarflanayotgani aniqlanadi. Ikkinchi bosqich — optimallashtirish. Bu bosqichda energiyadan foydalanish samaradorligi oshiriladi, jihozlarning ishlash rejimi takomillashtiriladi hamda avtomatik boshqaruv tizimlari joriy etiladi. Uchinchi bosqich — investitsion modernizatsiya. Mazkur bosqichda quyosh panellari, issiqlik nasoslari, LED yoritish tizimlari, harakat datchiklari, aqlli termostatlar va energiya monitoringi tizimlari joriy qilinadi [9].

Energiya tejamkorlik choralarining iqtisodiy samaradorligi "xarajat–natija" munosabati asosida baholanadi. Masalan, LED yoritish tizimiga o'tish dastlab ma'lum investitsiyalarni talab qiladi, biroq elektr energiyasi sarfining qisqarishi hisobiga ma'lum muddat ichida o'zini oqlaydi. Aqlli xona kartalari bo'sh xonalarda elektr energiyasi sarfini nazorat qiladi. Haroratni avtomatik boshqarish tizimlari esa konditsioner va isitish uskunalarining samarali ishlashini ta'minlaydi. Bunday chora-tadbirlar qisqa muddatda investitsion xarajat sifatida namoyon bo'lsa-da, o'rta va uzoq muddatda mehmonxonaning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

## TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil shuni ko'rsatadiki, mehmonxonalarda suv va energiya resurslarini samarali boshqarish uchun faqat alohida texnik qurilmalarni almashtirishning o'zi yetarli emas. Barqaror natija texnik chora-tadbirlar, tashkiliy tartib, iqtisodiy hisob-kitob va xodimlarning resurslardan oqilona foydalanish madaniyati uyg'unlashgan holda shakllanadi. Quyidagi jadvalda mehmonxona faoliyatida resurs tejamkorlik choralarining tashkiliy-iqtisodiy ta'siri umumlashtirilgan (1-jadval).

1-jadval. Mehmonxonalarda suv va energiya resurslarini boshqarish bo'yicha tashkiliy-iqtisodiy choralar<sup>1</sup>

Yo'nalish	Tashkiliy chora	Iqtisodiy natija	Kutiladigan boshqaruv samarasi
Suv iste'molini nazorat qilish	Bo'limlar kesimida suv hisoblagichlarini joriy etish	Suv va oqova suv xarajatlari kamayadi	Ortiqcha sarf manbasi tez aniqlanadi
Issiq suv sarfini kamaytirish	Aerator, sensorli kran va ikki rejimli baklardan foydalanish	Suv bilan birga energiya xarajati ham qisqaradi	Xizmat sifati saqlangan holda tejamkorlik ortadi
Elektr energiyasini tejash	LED yoritish, harakat datchigi, xona kartasi tizimi	Elektr to'lovi kamayadi	Bo'sh hududlarda energiya isrofi cheklanadi
Isitish va sovitish tizimi	Aqlli termostatlar va harorat me'yorlarini belgilash	Konditsioner va isitish xarajati pasayadi	Komfort va tejamkorlik muvozanati ta'minlanadi
Kir yuvish xizmati	Choyshab-sochiq almashtirish siyosatini mehmon tanloviga bog'lash	Suv, elektr, yuvish vositalari xarajati kamayadi	Mehmon ekologik jarayonga jalb qilinadi
Xodimlar motivatsiyasi	Tejamkorlik bo'yicha ichki reyting va rag'bat	Resurs xarajatlari barqaror nazorat qilinadi	Xodimlarda mas'uliyat madaniyati shakllanadi
Moliyaviy rejalashtirish	Investitsiya qaytimi va tejamkorlik ko'rsatkichlarini hisoblash	Modernizatsiya xarajatlari asoslanadi	Boshqaruv qarorlari dalillarga tayangan bo'ladi

1 Muallif ishlanmasi



Jadvaldan ko'rinadiki, har bir texnik yechim tashkiliy tartib va iqtisodiy baholash bilan uyg'unlashgandagina yuqori samaradorlikni ta'minlaydi. Masalan, LED lampalarning o'rnatilishi elektr energiyasi sarfini kamaytiradi, biroq umumiy yoritish rejimi muntazam nazorat qilinmasa, kutilayotgan natijaga to'liq erishish qiyinlashadi. Xuddi shuningdek, suv tejavchi kranlarning joriy etilishi suv ta'minoti tizimini monitoring qilish va oqishlarni aniqlash mexanizmlari bilan birgalikda qo'llanilgandagina yuqori samaradorlik beradi [10].

Tahlil natijalariga ko'ra, mehmonxonada suv va energiya resurslarini barqaror boshqarish quyidagi natijalarni ta'minlaydi.

Birinchidan, operatsion xarajatlar optimallasadi. Suv, elektr energiyasi, tabiiy gaz va issiqlik energiyasi uchun to'lovlar mehmonxona byudjetida muhim ulushga ega bo'lgani sababli, ulardan samarali foydalanish moliyaviy natijalarning yaxshilanishiga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, xizmatlar tannarxi optimallasadi. Resurs tejamkorligi bir xona-kun yoki bir mehmon-kun uchun sarflanadigan xarajatlarni kamaytiradi. Bu esa narx siyosatini yanada moslashuvchan va raqobatbardosh tarzda yuritish imkonini beradi.

Uchinchidan, ekologik imij shakllanadi. Bugungi kunda ko'plab sayyohlar mehmonxona tanlashda ekologik mas'uliyat mezonlariga alohida e'tibor qaratmoqda. Suv va energiya resurslaridan samarali foydalanadigan mehmonxona bozorda ijobiy brend imijiga ega bo'ladi [11].

To'rtinchidan, xodimlarning ekologik va iqtisodiy madaniyati rivojlanadi. Agar resurs tejamkorligi faqat texnik xodimlar vazifasi sifatida emas, balki butun jamoaning umumiy maqsadi sifatida shakllantirilsa, korxonada ichida mas'uliyatli boshqaruv tamoyillari yanada mustahkamlanadi.

Beshinchidan, investitsion jozibadorlik ortadi. Barqaror boshqaruv tizimiga ega mehmonxona banklar, investorlar, xalqaro hamkorlar va korporativ mijozlar uchun ishonchli hamda istiqbolli hamkor sifatida namoyon bo'ladi.

Mehmonxonalarda suv va energiya resurslarini barqaror boshqarish ko'pincha xarajatlarni optimallashtirish vositasi sifatida baholanadi. Biroq mazkur yondashuv ancha keng qamrovli ahamiyatga ega. U xizmat sifati, ekologik xavfsizlik, brend qiymati, xodimlar mas'uliyati, mijozlar ishonchi hamda hududiy resurslardan oqilona foydalanishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Masalan, suv resurslari cheklangan hududlarda yirik mehmonxonalar mahalliy aholi bilan bir xil suv manbalaridan foydalanadi. Shu sababli suvdan oqilona foydalanish nafaqat iqtisodiy samaradorlikni, balki ijtimoiy mas'uliyatni ta'minlashga ham xizmat qiladi [12].

Shu nuqtayi nazardan, mehmonxona menejmenti resurslarni boshqarish masalasini faqat xo'jalik bo'limi faoliyati bilan cheklab qo'yimasligi lozim. Barqaror boshqaruv tamoyillari strategik rejalashtirish jarayonlarida o'z aksini topishi zarur. Mehmonxonaning yillik biznes-rejasida suv va energiya sarfini optimallashtirish bo'yicha aniq ko'rsatkichlar, mas'ul ijrochilar, investitsiya hajmi, kutilayotgan iqtisodiy natijalar va monitoring muddatlari belgilanishi maqsadga muvofiqdir.

Yana bir muhim jihat — mehmonlarni ushbu jarayonga faol jalb etishdir. Choyshab va sochiqlarni har kuni almashtirmaslik bo'yicha mehmon roziligini olish, xonalarda suv va energiyani tejashga oid qisqa tavsiyalarni joylashtirish, ekologik mas'uliyatli tanlov qilgan mijozlarga bonuslar yoki minnatdorchilik bildirish kabi choralar samarali natijalar beradi. Bunda muhim talab shundan iboratki, tejamkorlik mehmon tomonidan majburiy cheklov yoki xizmat sifatining pasayishi sifatida emas, balki ongli va mas'uliyatli ekologik tanlov sifatida qabul qilinishi lozim.

Iqtisodiy nuqtayi nazardan esa har bir resurs tejamkorlik loyihasi investitsiya samaradorligi asosida baholanishi zarur. Masalan, mehmonxona LED yoritish tizimiga o'tish, quyosh panellarini o'rnatish yoki suvni qayta foydalanish tizimini joriy etishdan oldin dastlabki investitsiya hajmi, yillik tejamkorlik ko'rsatkichi, uskunalarning xizmat muddati va investitsiyaning qoplanish davrini hisoblab chiqishi lozim. Agar loyiha uzoq muddatda xarajatlarni optimallashtirsa hamda xizmat sifati va mijozlar qoniqishiga ijobiy ta'sir ko'rsatsa, u strategik jihatdan maqsadga muvofiq deb baholanadi [13].

## XULOSA VA TAKLIFLAR

Mehmonxonalarda suv va energiya resurslarini barqaror boshqarish zamonaviy turizm xo'jaligining muhim tashkiliy-iqtisodiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, resurslardan oqilona va samarali foydalanish mehmonxona faoliyatida uchta muhim natijani ta'minlaydi: operatsion xarajatlarning optimallashtirishiga xizmat qiladi, ekologik mas'uliyatni mustahkamlaydi hamda korxonaning raqobatbardoshligini oshiradi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, barqaror resurs boshqaruvining samaradorligi to'rtta asosiy omil bilan chambarchas bog'liq. Birinchidan, suv va energiya sarfini aniq hisobga olish hamda muntazam monitoring qilish tizimini yo'lga qo'yish zarur. Ikkinchidan, resurslardan foydalanish bo'yicha mas'uliyatni bo'limlar kesimida aniq taqsimlash muhim ahamiyat kasb etadi. Uchinchidan, texnologik modernizatsiya chora-tadbirlarini iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari bilan uyg'un holda amalga oshirish lozim. To'rtinchidan, xodimlar va mehmonlar



orasida resurslardan oqilona foydalanish madaniyatini shakllantirish barqaror boshqaruvning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

- mehmonxonalarda suv va energiya iste'molini real vaqt rejimida kuzatish imkonini beruvchi raqamli monitoring tizimlarini keng joriy etish;
- har bir tarkibiy bo'linma bo'yicha resurs iste'moli me'yorlarini ishlab chiqish va ularning bajarilishini muntazam baholab borish;
- LED yoritish tizimlari, aqlli termostatlar, energiya monitoringi qurilmalari, suv tejovchi uskunalar hamda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish;
- resurs tejamkorligi bo'yicha yuqori natijalarga erishgan xodimlar va bo'limlarni moddiy hamda nomoddiy rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish;
- mehmonlarni ekologik mas'uliyatli xatti-harakatlarga jalb etuvchi axborot va motivatsion dasturlarni rivojlantirish.

Umuman olganda, suv va energiya resurslaridan samarali foydalanish mehmonxonalar uchun nafaqat xarajatlarni optimallashtirish vositasi, balki strategik boshqaruvning muhim elementi hisoblanadi. Mazkur yondashuv mehmonxonaning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash, xizmatlar sifatini oshirish, ekologik mas'uliyatni rivojlantirish hamda turizm bozorida uzoq muddatli raqobat ustunligini ta'minlashga xizmat qiladi.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Kotler P., Bowen J.T., Makens J.C., Baloglu S. Marketing for Hospitality and Tourism. 7th ed. — Boston: Pearson, 2017. — 688 p.
2. Sloan P., Legrand W., Chen J.S. Sustainability in the Hospitality Industry: Principles of Sustainable Operations. 3rd ed. — London: Routledge, 2017. — 390 p.
3. Jones P., Hillier D., Comfort D. Sustainability in the Hospitality Industry: Some Personal Reflections on Corporate Challenges and Research Agendas. — Bingley: Emerald Publishing, 2016. — 176 p.
4. Medlik S., Ingram H. The Business of Hotels. 4th ed. — Oxford: Butterworth-Heinemann, 2000. — 272 p.
5. Hayes D.K., Ninemeier J.D. Hotel Operations Management. 3rd ed. — Boston: Pearson, 2016. — 528 p.
6. Chan E.S.W. Green Marketing: Hotel Customers' Perspective. — London: Routledge, 2013. — 258 p.
7. Bohdanowicz P., Martinac I. Determinants and Benchmarking of Resource Consumption in Hotels. — Stockholm: Royal Institute of Technology, 2007. — 148 p.
8. Cooper C., Fletcher J., Fyall A., Gilbert D., Wanhill S. Tourism: Principles and Practice. 5th ed. — Harlow: Pearson Education, 2012. — 736 p.
9. Page S.J. Tourism Management. 6th ed. — London: Routledge, 2019. — 510 p.
10. Mensah I. Environmental Management Practices in the Hotel Industry. — Accra: University of Ghana Press, 2014. — 236 p.
11. United Nations Environment Programme (UNEP), World Tourism Organization (UNWTO). Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers. — Paris; Madrid: UNEP; UNWTO, 2005. — 210 p.
12. World Tourism Organization (UNWTO). Hotel Energy Solutions: Fostering Innovation to Fight Climate Change. — Madrid: UNWTO, 2011. — 64 p.
13. Sustainable Hospitality Alliance. Hotel Water Measurement Initiative: Methodology and Tool. — London: Sustainable Hospitality Alliance, 2020. — 44 p.
14. International Organization for Standardization (ISO). ISO 14001:2015. Environmental Management Systems — Requirements with Guidance for Use. — Geneva: ISO, 2015. — 35 p.
15. United Nations Environment Programme (UNEP). Tourism's Global Resource Use: Briefing Paper. — Nairobi: UNEP, 2011. — 32 p.



## IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal*

**Ingliz tili muharriri:** Feruz Hakimov

**Musahhih:** Zokir ALIBEKOV

**Sahifalovchi va dizayner:** Oloviddin Sobir o'g'li

---

**2026. № 5 (3)**

---

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot\_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot\_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

**Litsenziya raqami:** №046523. PNFL: 30407832680027

**Manzilimiz:** Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani  
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>